



ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

***Τοποθέτηση Εθνικής Ανεξάρτητης Αρχής Ανθρωπίνων
Δικαιωμάτων***

αναφορικά με την ανάγκη δημιουργίας

***μηχανισμού έγκαιρης και συντονισμένης διυπηρεσιακής
παρέμβασης***

σε περιπτώσεις σοβαρού κινδύνου βίας κατά γυναικών

Δράση 2/2015, 25 Φεβρουαρίου 2015

Προϊστάμενος: Άριστος Τσιάρτας

Ερευνών Λειτουργός: Νάσια Διονυσίου

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΓΙΑ ΦΟΡΕΑ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ ΑΠΕΙΛΩΝ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

1. Αφορμή για την παρούσα Τοποθέτηση αποτέλεσε, η δήλωση¹ του Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ότι συμφωνεί με την ανάγκη δημιουργίας συντονιστικού φορέα για το χειρισμό περιστατικών κατά τα οποία διατυπώνονται απειλές κατά της ζωής γυναικών και παιδιών. Το Υπουργείο σημειώνει, παράλληλα, ότι η Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια βρίσκεται στη διαδικασία ετοιμασίας δεύτερου Εγχειριδίου Διατμηματικών Διαδικασιών για την αποτελεσματικότερη συνεργασία και προστασία του ενήλικου θύματος, το οποίο στις πλείστες των περιπτώσεων είναι γυναίκα.
2. Η πιο πάνω δήλωση ήρθε ως απάντηση στο βουλευτή κ. Γιώργο Περδίκη, ο οποίος είχε θέσει το ερώτημα για το κατά πόσο έχουν ληφθεί μέτρα για να μην επαναληφθούν παρόμοιες δολοφονίες γυναικών και των παιδιών τους, όπως εκείνες που διαδραματίστηκαν το περασμένο καλοκαίρι, και ο οποίος επεσήμανε την ανυπαρξία συντονισμού των κρατικών υπηρεσιών για την περιπτώσεις κατά τις οποίες άτομα εκφράζουν απειλές κατά της ζωής τους.

II. ΔΙΑΠΙΣΤΩΜΕΝΕΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΣΤΟ ΧΕΙΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

3. Το Γραφείο μου, στα πλαίσια της άσκησης των διευρυμένων αρμοδιοτήτων που του έχουν ανατεθεί, τόσο για την προστασία και προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όσο και για την προώθηση της αρχής της ισότητας και την καταπολέμηση των διακρίσεων, έχει κατά τα τελευταία έτη ασχοληθεί εντατικά κι επισταμένα με διάφορες πτυχές και εκφάνσεις του φαινομένου της έμφυλης βίας, συμπεριλαμβανομένων της βίας στο πλαίσιο της οικογένειας ή των στενών προσωπικών σχέσεων, της σεξουαλικής βίας και της παρενοχλητικής παρακολούθησης (stalking). Έχει, επίσης, αρχίσει την υλοποίηση σειράς δράσεων επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης που αποσκοπούν στην εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών στην Κυπριακή κοινωνία, μέσω χρηματοδότησης που εξασφαλίστηκε στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος Progress.

¹ Δημοσίευμα της εφημερίδας Πολίτης, ημερομηνίας 2 Φεβρουαρίου 2015

Παράλληλα, συμμετέχει σε ομάδα εργασίας, που συνέστησε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ισότητας “Equinet”, σε συνεργασία με τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. (FRA), με θέμα τη βία κατά των γυναικών.

4. Η πολυσχιδής ενασχόληση του Γραφείου μου με το θέμα της έμφυλης βίας και η συγκριτική παρακολούθηση των εξελίξεων που το αφορούν, αφενός στη χώρα μας, και αφετέρου σε ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς και στις έννομες τάξεις άλλων κρατών, με έχει οδηγήσει στην εξαγωγή των εξής γενικών συμπερασμάτων ως προς τις αδυναμίες του κυπριακού θεσμικού πλαισίου:
 - i. Όπως προκύπτει από πρόσφατες έρευνες που έγιναν τόσο στην Κύπρο, όσο και στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο, η βία πλήττει κατά συντριπτική πλειοψηφία τις γυναίκες, έχει δηλαδή φύλο. Εντούτοις, παρά το γεγονός ότι η βία κατά των γυναικών συνιστά ένα ιδιαίτερα σοβαρό, διάχυτο και διαδεδομένο φαινόμενο, είναι, σε πολλές μορφές και διαστάσεις του, ένα πρόβλημα συσκοτισμένο, αδιόρατο, ακόμα και αποδεκτό. Η αθέατη πλευρά των συμπεριφορών βίας μέσα στο οικογενειακό, εργασιακό και κοινωνικό περιβάλλον, ο μεγάλος σκοτεινός αριθμός αυτών των περιστατικών, λόγω της δυσκολίας του θύματος να καταγγείλει τον δράστη, και η αδυναμία των αρμόδιων αρχών να αναγνωρίσουν και να αντιμετωπίσουν τη βία κατά των γυναικών ή την απειλή της όχι μόνο ως εγκληματική συμπεριφορά αλλά και ως παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν ως αποτέλεσμα τη διαιώνιση της βίας, μέσω της διατήρησης, της επανάληψης και της κλιμάκωσής της.
 - ii. Το κυπριακό θεσμικό πλαίσιο είναι στο σύνολο του ουδέτερο ως προς το φύλο. Ως αποτέλεσμα, η απουσία του ειδικού βάρους της διάστασης του φύλου στη χάραξη των αντεγκληματικών πολιτικών, των πολιτικών πρόληψης της βίας και των πολιτικών που αφορούν στην προστασία και στήριξη των θυμάτων στερεί από το πλαίσιο αυτό την απαιτούμενη δραστική, εξατομικευμένη και πολυπαραγοντική κατανόηση και παρέμβαση.
 - iii. Η κυπριακή έννομη τάξη έδωσε διαχρονικά έμφαση στη βία στην οικογένεια. Η εστίαση αυτή, παρότι κατανοητή, έχει υπό μία έννοια περάσει το λανθασμένο μήνυμα ότι αυτό που προστατεύεται είναι η οικογένεια και όχι τα πρόσωπα που την απαρτίζουν κι έχει συμβάλει στη συντήρηση αντιλήψεων περί ιδιωτικότητας της βίας, υποτιμώντας το γεγονός ότι σε κάθε περίπτωση έχουμε να κάνουμε με

έγκλημα. Ταυτόχρονα, έχει ως συνέπεια να λανθάνουν της προσοχής άλλα φαινόμενα βίας, παρενόχλησης και εκμετάλλευσης γυναικών που συμβαίνουν εκτός οικογενειακού πλαισίου, καθώς και να παραγνωρίζονται οι πολλαπλές μορφές διακρίσεων οι οποίες συχνά συμπλέκονται σε μια συμπεριφορά, σε σχέση ιδίως με ευάλωτες κατηγορίες γυναικών, όπως είναι οι μετανάστριες, οι ηλικιωμένες, οι γυναίκες με αναπηρία.

- iv. Η απουσία ενός ενιαίου νομοθετικού και θεσμικού πλαισίου πρόληψης και καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών δεν συνιστά μόνο μια θεωρητική διαπίστωση, αλλά κι επηρεάζει πρακτικά τον τρόπο κατανόησης και ρύθμισης του ζητήματος. Ειδικότερα, αποδυναμώνει τους μηχανισμούς έγκαιρης ανίχνευσης, αποτελεσματικού χειρισμού και συστηματικής καταγραφής των περιστατικών βίας, ώστε σε πρώτο στάδιο να προστατευθούν οι γυναίκες θύματα και σε δεύτερο επίπεδο να σχεδιαστούν καλύτερες πολιτικές πρόληψης και αντιμετώπισης τέτοιων περιστατικών.
- v. Ιδιαίτερα προβληματική είναι η απουσία από την ευρύτερη πολιτεία οποιασδήποτε συντονισμένης πολιτικής ανίχνευσης της έμφυλης βίας, που να αγγίζει το σύνολο του πληθυσμού, και όχι μόνο είτε (α) τον πληθυσμό που είτε ελέγχεται από τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας (συνήθως οικογένειες χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων που παρακολουθούνται από τις Υπηρεσίες ή υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον δικαστικών αρχών), είτε (β) τους μαθητές οι οποίοι διαπιστώνεται από τα σχολεία τους ότι είναι θύματα βίας, είτε, τέλος, (γ) τις περιπτώσεις που η βία παίρνει ακραίες ή τραγικές διαστάσεις κι έτσι υπάρχει εμπλοκή της Αστυνομίας. Χωρίς την ανίχνευση των θυμάτων δεν είναι δυνατή οποιαδήποτε παροχή προστασίας ή στήριξης.
- vi. Ο αριθμός, άλλωστε, των υποθέσεων που καταγγέλλονται ή έστω αναφέρονται στις αρχές είναι, όπως καταγράφεται στις διάφορες έρευνες, πάρα πολύ χαμηλός. Αυτό οφείλεται κυρίως στη μειωμένη εμπιστοσύνη που έχουν τα θύματα τόσο στις υπηρεσίες υποστήριξης, όσο και στις διωκτικές αρχές και στο ευρύτερο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, σε συνδυασμό με τις πραγματικές αδυναμίες, ελλείψεις και ανεπάρκειες που παρατηρούνται στους μηχανισμούς προστασίας και στήριξης των θυμάτων. Σε αυτό συντείνει καθοριστικά, επίσης, και το γεγονός ότι η γυναίκα θύμα, η οποία βρίσκεται ήδη σε μια πολύ ευαίσθητη, τρωτή και δύσκολη θέση, αισθάνεται, και συχνά είναι αλήθεια, ότι φέρει μόνη της την

ευθύνη προώθησης των σχετικών ποινικών διαδικασιών, ενώ κάτι τέτοιο θα έπρεπε σε συντριπτικό βαθμό να επιβαρύνει το κράτος.

III. ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΑ

5. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει αναγνωρίσει την ευθύνη του κράτους να προστατεύει τη φυσική και ψυχολογική ακεραιότητα ενός προσώπου από ενέργειες άλλων προσώπων, και ιδιαίτερα στην περίπτωση των ευάλωτων θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας². Η συνολική αποτελεσματικότητα της προστασίας που προσφέρεται προκύπτει βάσει της υιοθέτησης και εφαρμογής από το κράτος νομοθετικών, διοικητικών και αστυνομικών μέτρων που παρέχουν τη δυνατότητα, ανάμεσα σ' άλλα, για άμεση κρατική παρέμβαση³, ακόμα και χωρίς την υποβολή καταγγελίας από μέρος των θυμάτων⁴, καθώς και για τιμωρία, έλεγχο ή και θεραπεία, όπου αυτό απαιτείται, του δράστη⁵. Σε ορισμένες, μάλιστα, περιπτώσεις⁶ το Δικαστήριο είναι έτοιμο να δεχτεί ότι η βία που βιώνουν τα θύματα είναι τέτοιας έντασης ή συνεπειών που ισοδυναμεί με απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση⁷, ενώ ταυτόχρονα⁸ η αποτυχία του κράτους να προστατεύσει τις γυναίκες από την ενδοοικογενειακή βία παραβιάζει το δικαίωμα σε ίση νομική προστασία, έστω κι αν αυτή η αποτυχία δεν έγινε επί σκοπού. Όταν, συγκεκριμένα, διαπιστωθεί ότι η ενδοοικογενειακή βία επηρεάζει κυρίως το γυναικείο πληθυσμό και η απάθεια και αδράνεια του ποινικού συστήματος οδηγεί σε ατιμωρησία των δραστών, τότε θεμελιώνεται βία με βάση το φύλο και παραβίαση της απαγόρευσης των διακρίσεων⁹.
6. Παράλληλα με τα πιο πάνω, αναγνωρίζεται σήμερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο ότι, οι γυναίκες που υπήρξαν θύματα βίας λόγω φύλου χρειάζονται ειδική υποστήριξη και προστασία λόγω του υψηλού κινδύνου που συνεπάγεται τόσο η πρωτογενής βία

² Απόφαση *Hajduova v. Slovakia*, ημερομ. 30 Νοεμβρίου 2010

³ Απόφαση, *Bevacqua and S. v. Bulgaria*, ημερομ. 12 Ιουνίου 2008

⁴ Απόφαση, *Oruz v. Turkey*, ημερομ. 9 Ιουνίου 2006

⁵ Απόφαση, *A. v. Croatia*, ημερομ. 14 Οκτωβρίου 2010

⁶ Απόφαση *E.S. and Others v. Slovakia*, ημερομ. 15 Σεπτεμβρίου 2009

⁷ Η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης προβλέπεται από το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

⁸ Απόφαση, *Oruz v. Turkey*, ημερομ. 9 Ιουνίου 2006

⁹ Η απαγόρευση των διακρίσεων προβλέπεται από το άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

που τους ασκείται, όσο και το ενδεχόμενο δευτερογενούς και επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, εκφοβισμού και αντεκδίκησης που συνδέονται με τέτοιου είδους βία. Ειδικές προβλέψεις για το σχεδιασμό ενός ολοκληρωμένου και περιεκτικού πλαισίου, πολιτικών και μέτρων προστασίας και στήριξης των θυμάτων έμφυλης βίας περιλαμβάνονται στη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης¹⁰, την οποία η Κύπρος έχει δεσμευθεί ότι θα υπογράψει και θα κυρώσει. Πρόσθετες προβλέψεις που αποσκοπούν, ειδικότερα, στο να εξασφαλίσουν ότι τα θύματα εγκληματικότητας τυγχάνουν πληροφόρησης, υποστήριξης και προστασίας και είναι ικανά να συμμετέχουν στην ποινική διαδικασία εμπεριέχονται στην Οδηγία 2012/29, με την οποία τα κράτη μέλη της Ε.Ε. οφείλουν να συμμορφωθούν μέχρι το Νοέμβριο του τρέχοντος έτους.

7. Ένας από τους κυριότερους στόχους των δύο προαναφερόμενων νομοθετικών κειμένων είναι να δοθεί έμφαση στην εφαρμογή αποτελεσματικών, συντονισμένων και περιεκτικών πολιτικών που θα προσφέρουν ολιστική απάντηση στη βία κατά των γυναικών¹¹. Για την υλοποίηση των πολιτικών αυτών είναι, όπως υπογραμμίζεται, απαραίτητη η αποτελεσματική συνεργασία ανάμεσα στους σχετικούς φορείς, ιδρύματα και οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων κυβερνητικών φορέων, εθνικών, περιφερειακών και τοπικών κοινοβουλίων και αρχών, εθνικών ιδρυμάτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οργανισμών της κοινωνίας των πολιτών¹².
8. Στην Επεξηγηματική Έκθεση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης σημειώνεται ότι, καλές πρακτικές που έχουν υλοποιηθεί σε ορισμένα κράτη μέλη καταδεικνύουν ότι τα αποτελέσματα επαυξάνονται όταν σε κάθε περίπτωση βίας όλοι οι σχετικοί φορείς (π.χ. αρχές επιβολής του νόμου, δικαστήρια, γυναικείες ΜΚΟ, υπηρεσίες προστασίας κλπ) ενώνουν τις δυνάμεις τους. Ως παράδειγμα, προβάλλεται η συνέργεια των εμπλεκόμενων ώστε σε συγκεκριμένα περιστατικά βίας να γίνει ακριβής αξιολόγηση του κινδύνου ή να εκπονηθεί ειδικό σχέδιο ασφάλειας. Αυτού του τύπου η συνεργασία, όπως επισημαίνεται, δεν πρέπει να στηρίζεται στο κατά πόσο τα άτομα που χειρίζονται την υπόθεση πείθονται για τα οφέλη από το να μοιραστούν πληροφορίες με άλλους εμπλεκόμενους, αλλά απαιτεί κατευθυντήριες γραμμές και πρωτόκολλα που θα ακολουθούνται απ' όλες τις υπηρεσίες, καθώς και επαρκή επιμόρφωση των επαγγελματιών.

¹⁰ Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Κωνσταντινούπολη, 20/5/2011)

¹¹ Άρθρο 7 Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης

¹² Άρθρο 18

IV. ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΒΙΑΣ & ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

9. Τέτοιους μηχανισμούς αξιολόγησης του κινδύνου θυματοποίησης ή επαναθυματοποίησης έχουν αναπτύξει τα τελευταία χρόνια χώρες όπως η Νορβηγία και το Ηνωμένο Βασίλειο.
10. Στη Νορβηγία, συγκεκριμένα, εφαρμόστηκε κατά την περίοδο 2011-2012 σε κάποιες περιοχές και από το 2013 επεκτείνεται σταδιακά σε όλες τις αστυνομικές επαρχίες της χώρας, το εργαλείο αξιολόγησης κινδύνου SARA (Spousal Assault Risk Assessment). Βάσει του εργαλείου αυτού, η Αστυνομία, για περιπτώσεις που τίθενται σε γνώση της, έχει την ευθύνη, σε συνεργασία με άλλες υπηρεσίες, να συλλέγει πληροφορίες για τη συμπλήρωση ενός καταλόγου με 15 ποιοτικούς δείκτες κινδύνου (10 σε σχέση με τον παραβάτη και 5 σε σχέση με το θύμα) και την αξιολόγησή τους, ώστε να προσδιορίζει το μέγεθος του κινδύνου (χαμηλό, μέτριο, ψηλό ή εξαιρετικά ψηλό) και να καταρτίζει σχέδιο αποτροπής ή αντιμετώπισης του συγκεκριμένου κινδύνου. Για να καταστεί αυτό δυνατό, εξασφαλίζεται διυπηρεσιακή προσέγγιση και συμμετοχή μέσω σύντομων και άμεσων γραμμών επικοινωνίας και συνεργασίας.
11. Στην Αγγλία, η στενή πολυπηρεσιακή συνεργασία για τον καταρτισμό σχεδίων προστασίας θυμάτων ή πιθανών θυμάτων βίας επιτυγχάνεται μέσω των 300 περίπου τοπικών/περιφερειακών MARAC (Multi-Agency Risk Assessment Conference). Τα MARAC συνιστούν, ειδικότερα, διατμηματικές συναντήσεις στις οποίες παραπέμπονται υποθέσεις θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας που έχουν ταυτοποιηθεί ως υποθέσεις υψηλού κινδύνου για σοβαρή βλάβη ή ανθρωποκτονία. Στις συναντήσεις αυτές παρίστανται εκπρόσωποι από ένα φάσμα φορέων, που περιλαμβάνουν την αστυνομία, τις υπηρεσίες υγείας, ψυχικής υγείας και κατάχρησης ουσιών, τις υπηρεσίες προστασίας των παιδιών, τις υπηρεσίες στέγασης, τους Ανεξάρτητους Συμβούλους Ενδοοικογενειακής Βίας (οι οποίοι εκπροσωπούν το θύμα και είναι ο βασικός συνδετικός κρίκος μαζί του) και άλλες ειδικότητες του κρατικού ή εθελοντικού τομέα.
12. Κατά τη διάρκεια των συναντήσεων MARAC γίνεται ανταλλαγή πληροφοριών που αφορούν στους τρέχοντες κινδύνους και οι οποίες επιτρέπουν στους συμμετέχοντες να αναγνωρίσουν τις επιλογές που έχουν ώστε να αυξήσουν την ασφάλεια του θύματος. Προτεραιότητα των συναντήσεων είναι να εξασφαλιστεί η ασφάλεια του

ενήλικου θύματος, ενώ αν διαπιστώνεται κίνδυνος για τα παιδιά γίνονται οι απαραίτητες διασυνδέσεις με άλλες υπηρεσίες που θα μεριμνήσουν για την προστασία του παιδιού. Στον πυρήνα της δράσης του MARAC βρίσκεται η θέση ότι, καμιά υπηρεσία και κανένα πρόσωπο δεν είναι από μόνα τους ικανά να δουν τη συνολική εικόνα της ζωής ενός θύματος, ώστε να μπορούν να αναγνωρίσουν και να χειριστούν τους κινδύνους, ενώ ο καθένας πιθανόν να έχει ενδείξεις ή ιδέες που είναι κρίσιμες για την ασφάλεια ενός θύματος.

V. ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ – Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΕΓΚΑΙΡΗΣ ΔΙΥΠΗΡΕΣΙΑΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

13. Έχω την άποψη ότι, το ερώτημα που απευθύνθηκε στο αρμόδιο Υπουργείο αποσκοπούσε στο να διευκρινιστεί κατά πόσο οι κυπριακές αρχές προσανατολίζονται στην εφαρμογή ενός μηχανισμού στα πρότυπα των MARAC ή SARA. Οι διαδικασίες, όμως, που προωθούνται φαίνεται να έχουν ως στόχο μόνο την καλύτερη συνεργασία συναρμόδιων υπηρεσιών για παραπομπή και χειρισμό περιστατικών βίας, χωρίς, ωστόσο, να εστιάζουν στην έγκαιρη και συντονισμένη διυπηρεσιακή επεξεργασία, εκτίμηση και αξιολόγηση ενός εκάστου περιστατικού εκδήλωσης, απειλής ή κινδύνου βίας.
14. Δεν είμαι βέβαιη, όμως, κατά πόσο χωρίς τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου μηχανισμού είναι δυνατόν να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά το πρόβλημα της βίας κατά των γυναικών, το οποίο αποτελεί, δυστυχώς, και για τη χώρα μας μια οδυνηρή πραγματικότητα. Τούτο αποδεικνύεται και από τις δολοφονίες των τελευταίων χρόνων με θύματα γυναίκες και παιδιά, οι οποίες καταδεικνύουν, ειδικότερα, ότι πολλές γυναίκες στην Κύπρο βιώνουν βία κάθε μορφής και έντασης και βρίσκονται, καθημερινά μπροστά στον κίνδυνο οδυνηρά βίαιων και κακοποιητικών συμπεριφορών με μοιραία, ή ακόμα και θανάσιμη, κατάληξη. Και το πιο ανησυχητικό είναι ότι οι γυναίκες αυτές μένουν απροστάτευτες και εγκλωβισμένες στο φαύλο κύκλο της βίας, εξαιτίας κοινώς διαπιστωμένων ελλείψεων, πλημμελειών και αστοχιών του πλαισίου που θεσπίστηκε για την προστασία των γυναικών αυτών.
15. Για χρόνια στη συζήτηση προβαλλόταν η άποψη ότι η Κύπρος έχει ένα άρτιο νομοθετικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας. Χωρίς να αμφισβητώ ότι κατά το χρόνο θέσπισής του, το 2000, ο περί Βίας στην Οικογένεια

νόμος ήταν ένα πρωτοποριακό εργαλείο για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, αυτό δεν φαίνεται να ισχύει σήμερα, δεκαπέντε χρόνια μετά, με σωρεία εξελίξεων σε διεθνές νομικό επίπεδο και με πληθώρα περιστατικών βίας που αποδεικνύουν ότι η έμφυλη βία συνεχίζει να είναι παρούσα. Υπάρχει, άλλωστε, η ευρεία παραδοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων ότι η εφαρμογή του Νόμου πάσχει και ότι δεν έχει επιτευχθεί ο βαθμός επιμόρφωσης και συνεργασίας που απαιτείται, με αποτέλεσμα το σχετικό εγχειρίδιο διαδικασιών διατμηματικής συνεργασίας να βρίσκεται υπό αναθεώρηση εδώ και χρόνια. Επιπρόσθετα, η προοπτική υπογραφής και κύρωσης της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, έχει μεταθέσει το ενδεχόμενο συνολικής μεταρρύθμισης του τρόπου αντιμετώπισης της βίας κατά των γυναικών και πάλι για το μέλλον.

16. Στο μεταξύ, όμως, οι γυναίκες συνεχίζουν να κινδυνεύουν: η ζωή, η σωματική και ψυχική τους ακεραιότητα και η αξιοπρέπειά τους εξακολουθούν να βρίσκονται σε κίνδυνο, ο οποίος θα μπορούσε σε πολλές περιπτώσεις και να προβλεφθεί και να αποτραπεί. Δεν θα πρέπει, εξάλλου, να παραγνωρίζεται ότι πολλές γυναίκες είτε διστάζουν να εμπιστευθούν τις αρμόδιες υπηρεσίες για να ζητήσουν βοήθεια, είτε δεν έχουν βρει την απαιτούμενη ανταπόκριση, είτε ζουν υπό πρακτικές ή συναισθηματικές συνθήκες που καθιστούν δύσκολη ή περιορισμένη την πρόσβαση σε βοήθεια ή στήριξη, είτε τέλος και οι ίδιες, εξαιτίας της συνεχούς θυματοποίησής τους, δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσουν τον κίνδυνο που της απειλεί. Είναι, μάλιστα, ενδεικτικό ότι ο αριθμός των βίαιων περιστατικών κατά γυναικών είναι κατά πολύ μεγαλύτερος από τον αριθμό των περιστατικών που καταγγέλλονται, πόσω μάλλον εκείνων που φτάνουν ενώπιον της δικαιοσύνης. Η βία, συνεπώς, όχι μόνο συσκοτίζεται και συντηρείται, αλλά και πολύ πιθανόν κλιμακώνεται και καθίσταται ακόμα πιο ανέλεγκτη και επικίνδυνη.
17. Είναι για τους πιο πάνω λόγους, που θεωρώ αναγκαία τη θέσπιση ενός μηχανισμού, στα πρότυπα των όσων δοκιμάζονται και σε άλλα κράτη, ο οποίος θα λειτουργεί σε πρώιμο στάδιο και συμπληρωματικά στο ήδη υφιστάμενο πλαίσιο δράσης και συνεργασίας των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, και θα εγγυάται πρωτίστως την ασφάλεια και προστασία των θυμάτων. Ενός μηχανισμού που θα εστιάζει στην χωρίς καθυστερήσεις και γραφειοκρατικές αγκυλώσεις έγκαιρη και συντονισμένη διύπηρεσιακή επικοινωνία για εξατομικευμένη αναγνώριση του κινδύνου, αξιολόγηση της σοβαρότητάς του και λήψη των αναγκαίων σε κάθε χωριστή περίπτωση μέτρων. Στα πλαίσια ενός τέτοιου ολοκληρωμένου μηχανισμού θα διασφαλίζεται η άμεση

επικοινωνία εξειδικευμένων εκπροσώπων κρατικών υπηρεσιών, δικωκτικών αρχών, Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων ή και των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης, που θα ανταλλάζουν τις πληροφορίες ή γνώσεις που έχουν για την κάθε περίπτωση βίας ή απειλούμενης βίας, ώστε να σχηματίζεται συνολική εικόνα της κατάστασης και να αναζητούνται όσο το δυνατόν πιο γρήγορα αποτελεσματικές λύσεις που ανταποκρίνονται στις εκάστοτε ιδιαιτερότητες.

18. Για να εξακριβωθεί σε κάθε περιστατικό χωριστά η επικινδυνότητα και ο κίνδυνος επανάληψης ή έξαρσης της βίας θα πρέπει, ιδίως, να λαμβάνονται υπόψη στοιχεία που αφορούν (α) στο χαρακτήρα ή την κατάσταση του δράστη, του θύματος και της μεταξύ τους σχέση, (β) σε προηγούμενες συμπεριφορές ή μοτίβα συμπεριφοράς που εκδηλώθηκαν και τα οποία μπορεί να εμπειρεύσαν σωματική ή σεξουαλική βία ή ακόμη και άλλες λιγότερο ευδιάκριτες εκφάνσεις βίας, όπως ψυχολογική βία, υπερβολική ζήλεια, καταπίεση ή παρενοχλητική παρακολούθηση (stalking) και (γ) εξωγενείς παράγοντες που αυξάνουν τον κίνδυνο κλιμάκωσης της βίας, όταν, π.χ. η γυναίκα αποφασίζει να εγκαταλείψει το βίαιο σύντροφό της ή όταν τερματίζεται η κράτηση δράστη βίας. Βάσει της αξιολόγησης που θα γίνεται θα πρέπει να αποφασίζονται τα μέτρα που είναι κάθε φορά κατάλληλα για να αποτραπεί ο κίνδυνος και να προστατευθεί το θύμα, καθώς και άλλα δυνητικά θύματα, όπως είναι τα παιδιά.
19. Παράλληλα, για τον καταρτισμό σχεδίου δράσης, ενδεχομένως κατεπείγουσας φύσης, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τόσο η κρισιμότητα της κατάστασης, όσο και οι δυσκολίες και ανάγκες του θύματος.
20. Απαραίτητος όρος για την επιτυχία του μοντέλου αυτού είναι η έγκαιρη ανίχνευση και, συνακόλουθα, παραπομπή των θυμάτων έμφυλης βίας στο μηχανισμό. Μεγάλη ευθύνη στο επίπεδο αυτό έχουν οι επαγγελματίες οι οποίοι βρίσκονται στην πρώτη γραμμή επαφής, όπως είναι οι αστυνομικοί, οι γιατροί και νοσηλευτές ιδίως των Τμημάτων Πρώτων Βοηθειών, οι εκπαιδευτικοί, οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι ΜΚΟ που παρέχουν στήριξη σε θύματα βίας. Ταυτόχρονα, αναφορές, ακόμα και ανώνυμες, σ' ένα τέτοιο μηχανισμό θα πρέπει να μπορούν να γίνονται και από ιδιώτες, στην αντίληψη των οποίων έχει περιέλθει ένα περιστατικό βίας ή ο κίνδυνος εκδήλωσης τέτοιας βίας. Σημειώνω πως έρευνες έχουν καταδείξει πως ένα θύμα έμφυλης βίας είναι πιο πιθανόν να αναφέρει την εμπειρία του σε πολύ κοντινά του άτομα, στο χώρο της οικογένειας ή της εργασίας του, παρά στις κρατικές αρχές.

21. Η εφαρμογή, τέλος, ενός τέτοιου μηχανισμού θα οδηγήσει αναπόφευκτα στην δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος καταγραφής των περιστατικών, που απουσιάζει σήμερα από το κυπριακό θεσμικό πλαίσιο. Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι χωρίς καταγραφή δεν μπορεί να υπάρξει εικόνα για το εύρος, τη φύση, τη σοβαρότητα και τη συχνότητα του προβλήματος και να υπάρξει πρόβλεψη κι ανίχνευσή του.
22. Υποβάλλω τις πιο πάνω θέσεις και εισηγήσεις, τις οποίες, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων μου, θα διαβουλευθώ με τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, με στόχο στο επίκεντρο της προσπάθειας προστασίας των θυμάτων βίας να βρίσκεται πραγματικά το θύμα, οι αντικειμενικοί κίνδυνοι που το απειλούν και οι εξατομικευμένες ανάγκες του.

Ελίζα Σαββίδου
Επίτροπος Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Εθνική Ανεξάρτητη Αρχή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων